

УДК 341.645.2(4:477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-81-4-1-33-38>**Проць Олександра Євстахіївна,**

кандидат юридичних наук, доцент

*(Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,**м. Дрогобич)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2280-6836>**РІШЕННЯ СУДУ ЄС ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ**

У статті розглянуто статус Суду Європейського Союзу як одного з найбільш дієвих правових інструментів євроінтеграції. Визначено, що Суд ЄС є строго функціональним спеціалізованим інститутом неполітичного характеру. Окреслено сфери юрисдикції Суду ЄС та підтверджено, що зовнішніми формами її реалізації виступають акти Суду, які мають особливу юридичну природу. Обґрунтовано важливе значення актів суду ЄС для України. Проаналізовано позицію Великої Палати Верховного Суду (2022), згідно з якою рішення Суду ЄС набуває для України значення джерела права і підлягає застосуванню у національному судочинстві. Наголошено на необхідності поглиблювати знання вітчизняних юристів, особливо суддів, у сфері судового права Європейського Союзу.

Ключові слова: євроінтеграція, Європейський Союз, Суд Європейського Союзу, рішення Суду ЄС, тлумачення установчих договорів.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі невпинно зростає роль наднаціональних інституцій у забезпеченні міжнародного та регіонального правопорядку. Зокрема, це стосується таких органів, як Міжнародний суд ООН (International Court of Justice), Міжнародний кримінальний суд (International Criminal Court), Європейський суд з прав людини (European Court of Human Rights), Суд Європейського Союзу (Court of Justice). Останній, що також іменується Судом правосуддя Європейських співтовариств (Court of Justice of the European Communities), визнається основним носієм судової влади в Європейському Союзі. Суд ЄС на всіх етапах європейської інтеграції виступав невід'ємним елементом її інституційної системи та виконував надзвичайно важливі повноваження, спрямовані на досягнення її цілей. І сьогодні Суд ЄС залишається одним із найбільш дієвих правових інструментів євроінтеграції, що забезпечують її стабільний поступ. Українська держава з перших років незалежності визначила пріоритетом своєї зовнішньої політики входження до ЄС. Зараз, коли Україна отримала статус кандидата на членство в Євросоюзі, питання про юридичну силу рішень Суду ЄС для нашої держави набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній юридичній літературі питання судової системи Європейського Союзу та діяльності Суду ЄС доволі активно досліджуються з 2000-их рр. З-поміж дисертацій варто виокремити роботу Т.М. Анакіної на тему «Судовий прецедент у праві Європейського Союзу», в якій висвітлено головну роль прецедентів судових органів ЄС (передовсім Суду Правосуддя) у правопорядку ЄС/Співтовариств [1]. Понад десятиліття досліджує діяльність Суду ЄС Т.В. Комарова. Зокрема, 2009 р. дослідниця підготувала дисертацію на тему «Юрисдикція Суду Європейських співтовариств» [2], а 2018 р. – монографію «Суд Європейського Союзу: розвиток судової

системи та практики тлумачення права ЄС» [3]. Судова система ЄС є предметом наукового аналізу К.В. Бережної [4], В.О. Кротінова [5; 6] та ін. Практичну значущість має «Огляд прецедентного права Суду Європейського Союзу у сферах, що регулюються Угодою про асоціацію між Україною та ЄС», підготовлений в рамках реалізації Проекту ЄС «Підтримка впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» [7].

Дослідженням правової природи Суду ЄС займаються й зарубіжні науковці, зокрема польські: М. Кошовський (M. Koszowski) [8], Е. Кшиштофік (E. Krzysztofik) [9], Д. Ониськ (D. Onyśk) [10]. Оскільки Польща – одна із країн колишнього «соціалістичного» табору, що доволі успішно інтегрувалася до ЄС і нині лобієє членство України в ЄС, наукові здобутки польських дослідників варті уваги.

Незважаючи на те, що в названих та інших дослідженнях висвітлюються окремі аспекти діяльності Суду ЄС, історичні етапи його становлення, вплив його рішень на розвиток європейського права тощо, євроінтеграційні прагнення України підвищують значущість указаної проблеми. У зв'язку із цим **метою статті** є виявлення правової природи рішень Суду ЄС та оцінка їх значення для правової системи України на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан судової системи ЄС є результатом тривалого процесу європейської інтеграції, оскільки формування Євросоюзу та системи європейського правосуддя відбувалося одночасно, бо «життєздатність» цього інтеграційного об'єднання забезпечують, власне, його інституції, зокрема органи судової влади. Тут варто вказати на низку особливостей, які «суттєво відрізняють інституційний механізм ЄС як від організаційної структури класичних міжнародних організацій, так і від організації влади в державі» [11, с. 7]. Так, з одного боку, інституції (установи) ЄС виконують такі основні функції: політичну, законодавчу, виконавчу, судову, контрольну та ін. Але,

з іншого боку, реалізація цих функцій покладається одночасно на різні інститути, тому ототожнювати їх із законодавчими, виконавчими, судовими, адміністративними органами держави не можна.

Слушним уявляється твердження К.В. Степаненка про те, що «суд Європейських співтовариств займає особливе місце в системі інститутів Європейського Союзу. Рада, Комісія і Парламент, зазвичай, кваліфікуються дослідниками як політичні інститути. На противагу їм, Суд ЄС виступає як строго функціональний спеціалізований інститут неполітичного характеру. Понад те, яка-небудь політична діяльність членам Суду категорично заборонена відповідними правовими актами» [12, с. 21].

Питання про структуру судової системи ЄС односторонньою відповіддю не має, бо існує кілька підходів до її характеристики. Прихильники першого (наприклад, Т.В. Комарова) вважають, що «суд справедливості Європейського Союзу (як загальна назва для судової системи) складається із безпосередньо Суду справедливості та Загального суду (колишній Суд першої інстанції)» [3, с. 10].

Другий підхід полягає в тому, що судова система Європейського Союзу, крім Європейського суду справедливості і Загального суду, охоплює також національні суди держав-членів ЄС. Так твердить В.О. Кротінов: «Сьогодні судова система ЄС складається із Суду ЄС та національних судових систем» [5]. Польський дослідник Мацей Кошовський зауважує, що «відповідно до Лісабонської угоди, власне судами ЄС слід вважати Суд ЄС, Загальний суд і т.зв. спеціалізовані суди, які разом іменуються Судом Європейського Союзу ... Водночас така доволі прозора судова структура Європейського Союзу суттєво ускладнена «перекриттям» національної юстиції» [8, с. 36]. Зрештою, таку позицію обстоює Європарламент, у рішенні якого національні суди визнаються «нарідним каменем судової системи Європейського Союзу, які відіграють центральну та незамінну роль у заснуванні спільного європейського правопорядку» [13].

Згідно з третім підходом до судової системи ЄС носіями судової влади визнаються не лише власне судові органи, а й Європейська комісія. Хоч вона не виконує судові функції у прямому сенсі, але має надзвичайно важливі повноваження, зокрема, «комісія може ініціювати судовий процес проти Ради ЄС, Парламенту та Європейського Центрального Банку, якщо їх дії порушують положення законодавства ЄС. Комісія має право звернутися із позовом до Суду й вимагати накладення штрафних санкцій. Що ж стосується фізичних та юридичних осіб, то Комісія може самостійно накладати штрафи за порушення ними правил конкуренції й транспортних правил» [4, с. 21].

На нашу думку, для визначення структури судової системи Європейського Союзу варто застосовувати інтегрований підхід, який поєднує всі наведені вище, позаяк судова система ЄС є складним неієрархічним утворенням, і кожен її елемент необхідний для досягнення цілей ЄС.

Багатогранний статус Суду ЄС породжений його природою та обсягом його юрисдикції. Як слушно зауважує польська дослідниця Едіта Кшиштофік, «у літературі з цього питання (вочевидь, польській, але в українській так само – *О.П.*) наголошується, що він має характер конституційного суду (вносить рішення про недійсність акта вторинного права, тлумачить право Співтовариства та дає відповіді на правові питання, поставлені національними судами), міжнародного суду (вирішує спори між суб'єктами міжнародного права), адміністративного суду (розглядає позови юридичних

і фізичних осіб про нехтування або недотримання актів права Співтовариства), цивільного суду (розглядає позови про відшкодування збитків, пов'язаних з діями Співтовариства та його посадових осіб)» [9, с. 137]. Крім того, В. Кротінов аргументовано доводить, що «суд ЄС є повноцінним учасником європейського врядування, завдяки своїм повноваженням він суттєво впливає на прийняття рішень органами управління як наднаціонального, так і національного рівня» [5, с. 44].

Зовнішніми формами реалізації юрисдикції Суду ЄС виступають його акти – рішення, накази та висновки. Рішення та висновки є результатом розгляду тих чи інших справ, накази здебільшого стосуються процесуальних питань. Практично всі дослідники підкреслюють особливу юридичну природу актів Суду ЄС. Наприклад, Дж. Стейнер і Л. Вудз називають рішення Суду, що є джерелами права ЄС, «судовим законодавством» [14, р. 48]. Дійсно, рішення Суду ЄС чинять безпосередній вплив на інтеграційний правопорядок, бо, як твердить Т.В. Комарова, «суд ЄС своїм тлумаченням положень установчих договорів виходить за рамки тлумачення лише вторинного права. Тим самим рішення виступають нормативним правоположенням і формою права» [2, с. 13].

Поділяємо думку, що Суд ЄС «фактично виконує роль правотворця, бо не лише здійснює тлумачення приписів права ЄС, а й формулює правові конструкції, що не мають текстуального закріплення в установчих договорах, але при цьому позитивно впливають на розвиток права Європейського Союзу» [15, с. 584]. Зокрема, йдеться про принципи права, які сформувалися в практиці Суду ЄС і набули нормативного значення: принцип правової визначеності; принцип прямої дії та верховенства права Європейського Союзу; принцип поваги до прав людини; принцип рівності; принцип процесуальної автономії Суду ЄС і національних судових органів та ін. Саме ці принципи виступають основою для функціонування та розвитку правової системи ЄС.

Багато вітчизняних науковців звертають увагу на прецедентний характер рішень Суду ЄС. Зокрема, Т.М. Анакіна вважає, що «прецедент, утворюваний судами ЄС, є самостійним джерелом права ЄС з огляду на: специфіку права ЄС/Співтовариств, особливого місця судів ЄС в інституційній системі та значення рішень судів ЄС у правопорядку ЄС/Співтовариств» [1, с. 15].

Дійсно, рішення Суду ЄС офіційно не мають сили прецедентів, однак на практиці вони характеризуються такою властивістю. По-перше, Суд ЄС може використовувати свої ж попередні рішення для обґрунтування нових. На це вказує Т. В. Комарова: «Суд ЄС досить часто ґрунтує свої наступні рішення на попередніх, але без указівки або прямого посилання на них» [16, с. 232]. Але останнє твердження не зовсім коректне, оскільки в багатьох рішеннях Суду ЄС містяться такі вказівки. Наприклад, у рішенні від 28.02.2013 р. у справі С-334/12 RX-II є посилання на прецедентну практику Суду, що стосувалася «розумності» строку відкриття судового провадження, де Суд визначив: «Якщо тривалість процедури не встановлюється положенням законодавства Європейського Союзу, необхідно оцінювати «розумність» періоду часу, необхідного установі для прийняття заходу, про який йдеться, у світлі всіх обставин, характерних для кожної справи, і, зокрема, важливості справи для відповідної особи, її складності та поведінки сторін у справі (див., з цього приводу, Об'єднані справи С-238/99 Р, С-244/99 Р, С-245/99 Р, С-247/99 Р, С-250/99 Р до С-252/99 Р і С-254/99 Р)» [17].

Водночас варто зауважити, що рішення Суду ЄС є доволі динамічними, тобто він іноді змінює свою позицію щодо вирішення одного й того ж самого питання. Це, на нашу думку, може зумовлюватися певними причинами, наприклад, зміною суспільних, політичних, економічних обставин у самому ЄС; внесенням змін до його законодавства тощо.

По-друге, прецедентний характер рішень Суду ЄС підтверджує спеціальна доктрина *acte clair*, яка полягає в тому, що «правильне застосування права Співтовариства є настільки очевидним та виключає жодні сумніви, що одне й те ж саме положення буде застосовуватися однаково національними судами різних правових систем, незалежно від термінології, розуміння права, технік перекладу та тлумачення» [18, с. 45]. Інакше кажучи, національні суди держав-членів ЄС обґрунтовують свої рішення раніше прийнятими актами Суду ЄС, в яких розтлумачено законодавство ЄС, без звернення до нього. Як указує польська дослідниця Дорота Ониськ, «суд ЄС не здійснює судовий нагляд за національними судами, але його попередні рішення є для них обов'язковими. Трибунал не має повноважень приймати справи на власний розгляд. Механізм співпраці між національними судами та Судом базується на розподілі функцій – рішення щодо тлумачення права Співтовариства є компетенцією Суду, але його застосування вже є виключною компетенцією національного суду» [10, с. 91].

Як уже зазначалося, Українська держава обрала євроінтеграційний шлях розвитку практично з перших років незалежності. Однак питання про застосування в Україні рішень Суду ЄС набуло актуальності 2014 р. після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [19]. Як зазначає Т.В. Комарова, «із набуттям чинності Угодою українські суди у своїй практиці починають використовувати норми Угоди та прецедентну практику Суду справедливості Європейського Союзу й іноді не зовсім коректно» [3, с. 12].

Вищий адміністративний суд України у своєму інформаційному листі від 18 листопада 2014 р. № 1601/11/10/14-14 зазначив: «Ураховуючи європейський напрямок розвитку України, а також початок дії Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, правові позиції, сформульовані у рішеннях Європейського суду справедливості (Суду ЄС), можуть враховуватися адміністративними судами як аргументація, міркування стосовно гармонійного тлумачення національного законодавства України згідно з усталеними стандартами правової системи Європейського Союзу, однак не як правова основа (джерело права) врегулювання відносин, стосовно яких виник спір» [20].

23 червня 2022 р. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС, а це означає необхідність приведення національного законодавства у повну відповідність із законодавством Європейського Союзу, при цьому під «законодавством ЄС» ми розуміємо не лише акти «первинного» права, а й судову практику Суду ЄС, зокрема, його тлумачення європейського права.

Постає питання, яку юридичну силу мають рішення Суду ЄС в Україні та як вони можуть вплинути на її правову систему? Відповідь на це питання дала Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 03.08.2022 р. у справі 910/9627/20 [21]. Велика Палата вказала, що Україна приєдналася до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (ратифікований Законом від 15.12.2010, який набрав чинності 30.01.2011) і тим самим взяла на себе зобов'язання дотримуватися встановлених цим Договором положень та нормативно-правової бази

щодо передачі енергопродуктів та матеріалів, для транспортування яких використовуються мережі. Крім того, Закон України «Про ринок електричної енергії», який регулює функціонування ринку електричної енергії в Україні, зобов'язує суб'єктів владних повноважень, а також суди при застосуванні норм цього Закону брати до уваги правозастосовну практику Енергетичного Співтовариства та Європейського Союзу, зокрема рішення Суду Європейського Союзу (Європейського Суду, Загального Суду), практику Європейської Комісії та Секретаріату Енергетичного Співтовариства щодо застосування положень актів законодавства Європейського Союзу.

Тому висновок колегії Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду про те, що рішення Суду ЄС не є джерелом права, Велика Палата визначила як вузький формально-юридичний підхід до розуміння джерела права. Водночас у ширшому розумінні джерела права охоплюють зовнішнє вираження правових норм, а також положень, що дають змогу встановити зміст права. Велика Палата підкреслила, що саме у такому значенні джерелом права в Україні виступає практика Європейського суду з прав людини. У зв'язку із цим, на думку Великої Палати, рішення Суду ЄС належить розцінювати як таке, що дає змогу встановити зміст положень актів законодавства Європейського Союзу. Подібно до практики застосування рішень ЄСПЛ, врахуванню підлягають принципи, що впливають із його рішень щодо подібних питань, навіть якщо вони стосуються інших держав [21].

Отже, як бачимо, практика Суду ЄС набуває для України значення джерела права і підлягає застосуванню у національному судочинстві, що матиме безпосередній вплив на нашу правову систему у плані її входження до єдиного європейського правового простору. Зараз існує нагальна потреба поглиблювати знання вітчизняних юристів, особливо суддів, у сфері судового права Європейського Союзу. Тут у пригоді стане «Огляд прецедентного права Суду Європейського Союзу», що «був розроблений як зручний інструмент для допомоги у повсякденній роботі українських правотворчих органів, зокрема у контексті наближення законодавства України до законодавства ЄС» [7]. Відзначимо, що цей Огляд адресований передовсім тим суб'єктам, які безпосередньо займаються наближенням національного законодавства до законодавства ЄС. Так само його можна використовувати у процесі вивчення європейського права. І, безперечно, такий огляд стане у нагоді національним суддям з точки зору використання прецедентної практики Суду ЄС під час здійснення судочинства.

Висновки. Формування та розвиток судової системи ЄС нерозривно пов'язані із процесом європейської інтеграції та детерміновані потребами оптимізації інтеграційного судочинства та становлення єдиного європейського правопорядку. У широкому розумінні судову систему ЄС утворюють власне Суд ЄС, національні судові органи держав-членів та інституції ЄС (зокрема, Єврокомісія), на яких покладаються дотичні до судових функцій. Акти Суду ЄС виступають формами відображення його широкої юрисдикції та мають особливу юридичну природу. Зокрема, рішення Суду ЄС закріплюють принципи, що мають нормативне значення (принцип правової визначеності; принцип прямої дії та верховенства права Європейського Союзу; принцип поваги до прав людини; принцип рівності; принцип процесуальної автономії Суду ЄС та національних судових органів та ін.). Рішення Суду справедливості мають силу прецеденту, як для самого Суду, так і для

судових органів держав-членів. Водночас Суд ЄС може змінювати власні попередні рішення, відповідно до потреб інтеграційного процесу.

Діяльність Суду ЄС має важливе значення для України, яка прагне членства в ЄС. Проаналізована правова позиція Великої Палати Верховного Суду щодо юридичної сили рішень Суду ЄС дає підстави вважати їх

джерелом права, подібно до рішень Європейського Суду з прав людини. Відтепер при здійсненні національного судочинства необхідно враховувати принципи, що випливають із його рішень щодо подібних питань, навіть якщо вони стосуються інших держав, а в процесі судової реформи – орієнтуватися на європейські стандарти правосуддя, розроблені Судом ЄС.

Список використаних джерел

1. Анакіна Т.М. Судовий прецедент у праві Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Харків, 2008. 21 с.
2. Комарова Т.В. Юрисдикція Суду Європейських співтовариств : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2009. 24 с.
3. Комарова Т.В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС : монографія. Харків : Право, 2018. 528 с.
4. Бережна К.В. Особливості функціонування управлінського механізму Європейського Союзу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2011. Вип. 2. С. 14–22.
5. Кротінов В.О. Сутність та особливості контролю Суду ЄС в системі європейського управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 11. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=503>.
6. Кротінов В. Суд Європейського Союзу як учасник європейського врядування: правові аспекти. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 4(19). С. 43–50.
7. Огляд прецедентного права Суду Європейського Союзу у сферах, що регулюються Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Списки та резюме підготував Адам Лазовський / Проект ЄС «Підтримка впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС». URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/review-of-the-case-law-of-the-eu-court-of-justice-fields-covered-by-the-association-agreement-2018.1.1.ukr_1.pdf.
8. Koszowski M. Granice związania orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej / Granice państwa jako granice jurysdykcji w Unii Europejskiej; red. S.M. Grochalski. Dąbrowa Górnicza, 2012. S. 35–54.
9. Krzysztofik E. Instytucje sądowe Unii Europejskiej / Zarys prawa instytucjonalnego Unii Europejskiej, red. A. Kuś, Lublin : Wydawnictwo KUL, 2009. 347 s.
10. Onyśk D. Wpływ wyroków prejudycjalnych Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich na samodzielność jurysdykcyjną sądu polskiego. *Prokuratura I Prawo*. 2010. № 6. S. 81–97.
11. Прокопенко Л.Л., Рудік О.М., Рудік Н.М. Інституційна система ЄС : навч. посіб. Дніпро : ДПДУ НАДУ, 2018. 220 с.
12. Степаненко К.В. Конспект лекцій з дисципліни «Право Європейського Союзу». Дніпро, 2016. 239 с.
13. European Parliament resolution of 9 July 2008 The role of the national judge in the European judicial system. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2008-0352_EN.html.
14. Steiner J., Woods L. Textbook on EC Law. London : Blackstone Press Limited, 2000. 832 p.
15. Гончаров В.О., Точій А.О., Іванов А.Г. Прецедентний характер рішень Суду Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 582–584. URL: http://www.lsej.org.ua/10_2021/153.pdf.
16. Комарова Т.В. Рішення Суду Європейських Співтовариств: питання судового активізму. *Проблеми законності*. 2008. Вип. 94. С. 232–238.
17. Judgment of the Court (Fourth Chamber) In Case C-334/12 RX-II, 28 February 2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2013%3A134>.
18. Кравчук І.В., Парапан М.В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС. Київ : Слово, 2004. 319 с.
19. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
20. Вищий адміністративний суд України. Інформаційний лист від 18.11.2014 р. № 1601/11/10/14-14. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/law-library/info-sheets/45-2014/168-informatsijnij-list-vid-18-11-2014-1601-11-10-14-14.html>.
21. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 03.08.2022 р. у справі № 910/9627/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105852859>.

References

1. Anakina, T. M. (2008). Sudovy pretsedent u pravi Yevropeiskoho Soiuzu : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.11. [Judicial precedent in the law of the European Union: Abstract of Ph. Candidate of Law]. Kharkiv. [in Ukrainian].
2. Komarova, T. V. (2009). Yurysdyktsiia Sudu Yevropeyskykh spivtovarystv : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.11. [Jurisdiction of the Court of Justice of the European Communities: Abstract of Ph. Candidate of Law]. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Komarova, T. V. (2018). Sud Yevropeiskoho Soiuzu: rozvytok sudovoi systemy ta praktyky tлумachennia prava YeS : monohrafiia. [Court of Justice of the European Union: development of the judicial system and practice of interpretation of EU law]. Kharkiv : Pravo. [in Ukrainian].
4. Berezhna, K. V. (2011). Osoblyvosti funktsionuvannia upravlinskoho mekhanizmu Yevropeiskoho Soiuzu. [Peculiarities of the functioning of the management mechanism of the European Union]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii – Actual problems of domestic jurisprudence, Vol. 2, 14–22* [in Ukrainian].
5. Krotinov, V. O. (2012). Sutnist ta osoblyvosti kontroliu Sudu YeS v systemi yevropeiskoho upravlinnia. [The essence and peculiarities of the control of the Court of Justice of the EU in the system of European governance]. *Derzhavne upravlinnia:*

udoskonallennia ta rozvytok – Public Administration: Improvement and Development, 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=503> [in Ukrainian].

6. Krotinov, V. (2013). Sud Yevropeiskoho Soiuzu yak uchasyk yevropeiskoho vriaduvannia: pravovi aspekty. [The Court of Justice of the European Union as a participant in European governance: legal aspects]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia – Public administration and local self-government*, Vol. 4(19), 43–50 [in Ukrainian].

7. Ohliad pretsedentnoho prava Sudu Yevropeiskoho Soiuzu u sferakh, shcho rehuliuutsia Uhodoiu pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS. Spysky ta reziume pidhotuvav Adam Lazovski / Proekt YeS «Pidtrymka vprovadzhennia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS». [Review of the case law of the Court of Justice of the European Union in the areas regulated by the Association Agreement between Ukraine and the EU. Lists and summaries prepared by Adam Lazowski / EU Project "Support for the introduction of the Association Agreement between Ukraine and the EU". URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/review-of-the-case-law-of-the-eu-court-of-justice-fields-covered-by-the-association-agreement-2018.1.1.ukr_1.pdf [in Ukrainian].

8. Koszowski, M. (2012). Granice związania orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej [Boundaries of being bound by the case law of the Court of Justice of the European Union]. *Granice państwa jako granice jurysdykcji w Unii Europejskiej*: red. S.M. Grochalski. Dąbrowa Górnicza, 35–54. [in Polish].

9. Krzysztofik, E. (2009). Instytucje sądowe Unii Europejskiej [Judicial institutions of the European Union]. *Zarys prawa instytucjonalnego Unii Europejskiej*, red. A. Kuś. Lublin : Wydawnictwo KUL, 112–149 [in Polish].

10. Onyśk, D. (2010). Wpływ wyroków prejedycjalnych Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich na samodzielność jurysdykcyjną sądu polskiego [The impact of preliminary rulings of the Court of Justice of the European Communities on the jurisdictional independence of the Polish court]. *Prokuratura I Prawo*, Vol. 6, 81–97. [in Polish].

11. Prokopenko, L. L., Rudik, O. M., Rudik, N. M. (2018). Instytutsiina systema YeS: navch. posib. [EU Institutional System: Textbook]. Dnipro : DRIDU NADU. [in Ukrainian].

12. Stepanenko, K. V. (2016). Konspekt lektsii z dystsypliny «Pravo Yevropeiskoho Soiuzu» [Lecture notes on the discipline "Law of the European Union"]. Dnipro. [in Ukrainian].

13. European Parliament resolution of 9 July 2008 The role of the national judge in the European judicial system. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2008-0352_EN.html.

14. Steiner, J., Woods, L. (2000). *Textbook on EC Law*. 7th Ed. London: Blackstone Press Limited.

15. Honcharov, V. O., Tochii, A. O., Ivanov, A. H. (2021). Pretsedentnyi kharakter rishen Sudu Yevropeiskoho Soiuzu. [The precedential nature of the decisions of the Court of Justice of the European Union]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, Vol. 10, 582–584. URL: http://www.lsej.org.ua/10_2021/153.pdf. [in Ukrainian].

16. Komarova, T. V. (2008). Rishennia Sudu Yevropeiskykh Spivtovarystv: pytannia sudovoho aktyvizmu. [Decisions of the Court of Justice of the European Communities: issues of judicial activism]. *Problemy zakonnosti – Problems of legality*, Vol. 94, 232–238. [in Ukrainian].

17. Judgment of the Court (Fourth Chamber) In Case C-334/12 RX-II, 28 February 2013. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2013%3A134>.

18. Kravchuk, I. V., Parapan, M. V. (2004). Harmonizatsiia natsionalnykh pravovykh system z pravom YeS. [Harmonization of national legal systems with EU law]. Kyiv : Slovo. [in Ukrainian].

19. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym Spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony (2014) [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text. [in Ukrainian].

20. Vyshchyi administratyvnyi sud Ukrainy. Informatsiyni lyst vid 18.11.2014 № 1601/11/10/14-14. [Supreme Administrative Court of Ukraine. Informational letter]. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/law-library/info-sheets/45-2014/168-informatsijnij-list-vid-18-11-2014-1601-11-10-14-14.html>. [in Ukrainian].

21. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 03.08.2022 r. u spravi № 910/9627/20. [Ruling of the Grand Chamber of the Supreme Court of 03.08.2022 in case #910/9627/20]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105852859>. [in Ukrainian].

Prots Oleksandra,

PhD in Law, Associate Professor

(Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2280-6836>

DECISIONS OF THE EU COURT AND THEIR IMPACT ON THE LEGAL SYSTEM OF UKRAINE

The article considers the status of the Court of Justice as one of the most effective legal instruments of European integration. It is determined that the Court of Justice is a strictly functional specialized institution of non-political nature. The article considers the main approaches to the description of the structure of the judicial system of the European Union and suggests using the integrated approach, according to which the judicial system of the EU is a complex non-hierarchical formation and each of its elements is necessary to achieve the goals of the EU integration. The spheres of jurisdiction of the Court are outlined and it is confirmed that the external forms of its implementation are the acts of the Court. The special legal nature of the acts of the Court of Justice of the EU, which directly affect the process of the EU accession, is characterized. The interpretation of constituent treaties by the Court of Justice goes beyond secondary law. In its decisions,

the Court of Justice has formulated a number of legal principles that have normative value. The decision of the Court of Justice has a de facto precedential character, since the Court itself can use its previous decisions to justify new decisions, although it can sometimes change its position. The national courts of the EU member states justify their decisions by previously adopted acts of the Court of Justice and cannot change them.

The significance of ECJ decisions for Ukraine, that is aspiring the EU accession, has been substantiated. The question of the application of EU Court decisions in Ukraine arose in 2014 after the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union. The Supreme Administrative Court of Ukraine in its information letter (2014) expressed the opinion that the practice of the Court of Justice of the EU is not a source of law in Ukraine. The Grand Chamber of the Supreme Court (2022) formed its position, according to which the decisions of the EU Court become a source of law for Ukraine and are to be applied in national proceedings, that will directly affect the legal system of Ukraine. The necessity to improve the knowledge of domestic lawyers, especially judges, in the field of judicial law of the European Union was noted.

Key words: *European integration, European Union, Court of Justice, judgment of the Court, interpretation of the constituent treaties.*

Надіслано до редколегії 05.11.2022